

Broedvogelstanden van de Kievit in het Wageningse Binnenveld

D. M. DE VRIES en
G. DE VRIES-SMEENK.

In het Wageningse Binnenveld, gelegen in het zuiden van de Gelderse Vallei, hebben wij voor de aldaar voorkomende vogelsoorten een lange reeks behoorlijk vergelijkbare waarden verkregen aangaande hun talrijkheid. In de voorwinter van 1950 begonnen we namelijk in dit graslandgebied met regelmatig herhaalde tellingen van alle, vanaf de weg met de kijker, waar te nemen vogels. Broedterritoria werden over het algemeen niet door ons bepaald bij dit onderzoek naar de seizoens- en jaarsverschillen in de samenstelling der vogelbevolking. Steeds werd in weer en wind dezelfde route van 5 kilometer afgelegd, meest door mijn vrouw alleen en wanneer enigszins mogelijk door ons beiden. Tien jaren lang hebben we dit tien keer per maand volgehouden, waarna het tot zes, bij uitzondering tot vijf maal maandelijks moest worden ingekrompen. Dit omdat ander, in den brede opgezet vogel-inventarisatie-werk mede onze aandacht ging vragen. Maandelijkse gemiddelden van zes ronden lijken ons ook wel aanvaardbaar.

Beperken we ons in dit stukje tot de broedvogelstand in dit gebied van onze meest populaire weidevogel, de wormen-verslindende Kievit. Alleen de aantallen in mei komen dan in aanmerking, omdat dit de enige maand is, waarin men in de regel geen groepen Kieviten aantreft. Slechts af en toe ziet men hen nóg in het begin of ál tegen het eind van mei in groepsverband. In het volgende staatje treft men de

aantallen Kieviten per ronde aan voor de maanden mei van het tijdvak van 1951 tot en met 1966:

1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
14,4	20,3	25,9	28,8	22,3	36,6	36,4	30,1
1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
30,4	20,6	29,5	28,7	28,8	39,7	26,4	34,0

In mijn in maart 1964 verschenen artikel „De Kievit, nuttige weidevogel bij uitstek” (Kali: 59, 304-311) konden uiteraard slechts de cijfers t.e.m. 1963 gegeven worden. Sedertdien is het dus overeenkomstig onze verwachting goed blijven gaan met de Kievit als broedvogel in dit verbeterde graslandgebied. In het oorspronkelijke blauwgrasland, gelegen aan weerskanten van de Grift, waardoor de Gelderse Vallei afwatert, broedde de Kievit volgens horen zeggen talrijk. Bij het begin van onze waarnemingen was het echter maar matig met hem gesteld in dit tijdens de oorlog door ontwatering en bemesting verbeterde graslandgebied. De slechte beginstand van 1951 mag echter niet geheel op rekening van de ruilverkaveling worden geschreven. Het kan moeilijk anders dan dat ook de achtereenvolgende strenge oorlogswinters van 1939-'40, 1940-'41 en 1941-'42, die zelfs het atlantische karakter van ons grasland tijdelijk verstoorden, en de zeer strenge winter van 1946-'47, alsmede de droge en hete zomers van 1947 en 1949 hier mede oorzaak van zijn. In dit verband gezien, is het wel erg jammer, dat ons geen cijfers betreffende de kie-

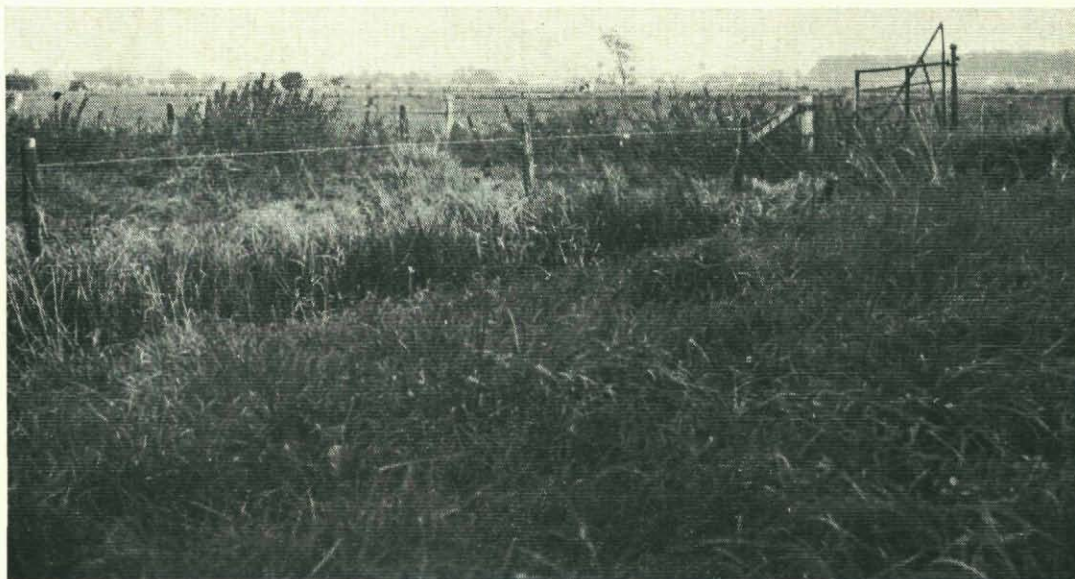

Fig. 1. *Het Binnenveld, gezien van de Slagsteeg in de richting Wageningen.*

uitenstand van vóór 1951 bekend zijn, in het bijzonder van het blauwgras-tijdperk van voor de oorlog.

Sinds het begin van onze tellingen in het Binnenveld van Wageningen hebben we kunnen vervolgen, hoe de Kievit zijn broedgebied uitbreidde vanaf de weinige bouwlanden via de matige, dof groene weilanden met veel struisgras tot over de betere, glanzend groene Engels-raaigrasweiden. Zelfs op het zeer intensief, wisselend gebruikte grasland van de proefboerderij „De Ossekampen” kwamen Kieviten tot broeden en wel met goed gevolg. Dit dank zij de omstandigheid, dat zij daar ontzien worden door de Friezen, die er de scepter zwaaien.

Vanaf 1951 gaat het opwaarts met de Kievit tot 1954, waarna door de lang aanhoudende winter in 1955 de eerste terugslag optrad. De Kieviten gingen toen als unicum in de reeks waarnemingen pas half maart het land weer bevolken; voordien hadden we er geen Kievit gezien. Vanaf 1955 ging het weer goed met de broedvo-

gelstand tot in 1960, toen de ongewone, in het voorjaar van 1959 ingezette droogte nog steeds niet geëindigd was. Vorst en aanhoudende droogte komen wormenetende vogels, zoals Kieviten, uiteraard niet van pas. In het jaar, volgend op deze tweede terugval, bleek de kievitenstand echter weer normaal te zijn.

Uit het bovenstaande komt onomstotelijk naar voren, dat de Kievit zich in dit gebied behoorlijk weet te redden. Dit niettegenstaande het ook hier niet geringe eieren-rapen en de sinds de ruilverkaveling ingrijpend gewijzigde behandeling van het grasland. Hierbij dient echter wel in aanmerking te worden genomen, dat in de Gelderse Vallei in het algemeen niet vóór juni gemaaid wordt. De belangrijkste reden van de geslaagde aanpassing van de Kievit aan de intensivering in de weidebouw lijkt ons overigens te liggen in zijn duidelijke voorkeur voor kort gras. De blauwgraslanden met hun late, open en kortblijvende hooigewas, voor weidevogels zo geliefd als broedterrein, zijn helaas tot

op een heel enkele uitzondering na verdwenen. Het langere gras der bemeste hooilanden is voor broeden minder geschikt, behalve, wanneer beweide land vlak in de buurt ligt om gemakkelijk voedselzoeken te garanderen. In de welige graslanden, waar vee loopt, blijft het gras door het begrazen steeds kort, zulks ten gerieve van de Kievit. Tevens veel wormen zo maar bij de bek, veel meer dan in het blauwgrasland! De koeien zijn wel zo vriendelijk keurig om het nest heen te grazen; voor schapen is het echter oppassen. En de mensen dan? Och, die zijn in ons land over het algemeen niet zo kwaad voor de vogels. Vooral in het droogte-jaar 1959 schijnt dit tot de Kieviten doorgedrongen te zijn, toen ze door de honger nog dichter naar de mens werden gedreven en men hen bij voorkeur wegbermen, vette huisweiden en gazons (niet alleen in parken, maar zelfs in de vroege bij huis) zag bevolken. Het grootste risico, dat de op beweide graslanden broedende Kieviten lopen, lijken ons wel werkzaamheden op het land, zoals slepen met de weide-eg, te zijn.

Het heeft er veel van, dat de Kieviten hun moedige ervaring met de mens in 1959 noodgedwongen opgedaan, niet hebben vergeten, want in de laatste jaren kan een ieder, die er op uit trekt en zijn ogen goed te kost geeft, hen opvallend vaak op huisweiden aantreffen, zelfs alarmerend in de broedtijd. Ook de bekende afkeer van de Kievit voor houtgroei in de buurt schijnt meer en meer overwonnen te worden. Wat ons vooral trof, was het paartje Kieviten, dat zich op 18 en 19 maart 1964 tijdens een verlate, droge vorstperiode ophield op een grasperk van slechts enkele ares in de stad Wageningen, terwijl andere „acte de présence” gaven op gazons tussen flats in de buitenwijken. Het vele

goede voer bij de menselijke samenleving trekt dus niet alleen vogels zoals Spreeuw en Merel, die zich reeds voortreffelijk hebben aangepast. Gaat het door verhoogd risico mis met broedsels, dan nog maar eens geprobeerd! Het broeden van de Kievit kan blijkbaar lang doorgaan, want donsjongen ervan kan men tot in juli op weiland aantreffen. De „huis-merels” hebben het aantal broedsels der „bos-merels” van 1 à 2 op 3 à 4 gebracht; houden „weide-kieviten” het altijd wel bij het alom vermeldde ene broedsel per jaar? Voor de Kievit moeilijker na te gaan dan voor de Merel!

Het lijkt wel aardig en in verband met het voorafgaande niet zonder nut hier voor 1966 nog enige bijkomstigheden uit de route door het Binnenveld te vermelden. Op 30 april zagen we nog slechts 1 Kievit naar het noordoosten vliegen, de laatste der wegtrekkenden. Alle andere waargenomen Kieviten, 55 in getal, hadden het groepsverband reeds verbroken. Op 2 juni waren er al weer groepen: van de tot 212 aan-

Fig. 2. Het Binnenveld, gezien van de Veensteeg in de richting van de Grebbeberg.

gegroeide Kieviten zagen we er nog slechts in 10 gevallen een of twee bij elkaar. En dat dit niet voor niets was, werd bewezen, doordat zich op 30 juni en ook op 4 juli nog een klein jong ophield op een zeer intensief gebruikt grasland bij het melkhok van genoemde proefboerderij. Nog later en wel op 9 juli zagen we een ander op voortdurend beweid grasland dicht bij een gewone boerderij in dit gebied. Op 14 juli waren er nog wel twee oude vogels, maar het bewuste jong konden we van de weg af niet meer ontdekken, hetgeen niet wil zeggen, dat het er niet meer was, want jonge Kieviten kunnen zich immers prachtig verschuilen. Tot slot waren er op 22 juli nog slechts 3 Kieviten afzonderlijk op een totaal van 4083! Dit hoge aantal op een ronde is daar in het zuiden van de Gelderse Vallei intussen niets bijzonders. Dit voedselrijk geworden gebied is immers een belangrijke pleisterplaats geworden voor vogels als Kieviten, Spreeuwen en Kramsvogels. Tegen half november, wanneer de grote aftocht begint, kan het aantal Kieviten er tot 10000 per ronde oplopen.

Aan het einde van dit verhaal een kleine ontboezeming! In de veertiger en vijftiger jaren, een tijd met strenge, sneeuwrijke winters en droge zomers, luidde Prof. Klomp de alarmklok over de Kievit in verband met de keuze van zijn broedterrein en de intensivering in de weidebouw. Ook wij waren bij de aanvang van ons vogelwerk niet geheel gerust over de toekomst van de Kievit als broedvogel in ons land. De tweede helft van deze eeuw schiet tot nu toe gelukkig niet tekort in mildheid van weersgesteldheid, de enkele felle uitschietters daargelaten. Zowel het jarenlange nagaan van de vogelstand bij Wageningen als ook de talrijke vogel-inventarisaties aan 2 km-transsecten en in 10 ha-blokken door ons gehele land hebben ons echter veel geleerd. Ten aanzien van de Kievit zijn wij nu verre van somber gestemd, integendeel is er een grondig vertrouwen gegroeid in zijn aanpassingsvermogen. Dat het de onvervaarde en luidruchtige vogel van het vlakke land, die dag en nacht zijn naam roept, inderdaad goed moge gaan in de Lage Landen!

Enige nieuwe landslakken op Texel

J. P. REYDON en G. J. M. VISSER.

Slaat men er de literatuur eens op na, dan komt men tot de ontdekking, dat het eiland Texel in verhouding tot de andere Waddeneilanden faunistisch vaak minder onderzocht is. Dit geldt ook voor de molluskenfauna en ten onrechte. Juist Texel heeft door zijn betrekkelijke grootte, zijn diluviale gedeelten, zijn geleidelijke overgangen van zoet naar zout water, zijn honderden hectaren bos, de gelegenheid een milieu te bieden aan tal van land-, zoet-

water- en brakwatermollusken. Omstreeks 1938 is er op de Waddeneilanden een vrij uitgebreid onderzoek geweest naar de fauna in de natuurgebieden in opdracht van Staatsbosbeheer. Ook de molluskenfauna is toen onderzocht, waarbij ook buiten de natuurgebieden zoveel mogelijk gegevens werden verzameld. Deze gegevens werden door Van Benthem Jutting (Basteria no. 2 en 3, 1956) hoofdzakelijk gebruikt om haar overzicht van